

OPEN ACCESS

Svatba Alžběty Zhořelecké s Antonínem Brabantským

Marie Bláhová

THE WEDDING OF ELIZABETH OF GÖRLITZ AND ANTHONY, DUKE OF BRABANT

The article focuses on the known details of the arranged marriage of Elizabeth of Luxembourg (1390–1451), the only daughter of Duke John of Görlitz, the grand daughter of the Roman Emperor and King of Bohemia Charles IV, and her wedding with Anthony of Valois (1384–1415), Duke of Burgundy and Brabant, on July 16, 1409. The main source of information was the Chronicle of noble dukes of Lorraine and Brabant and kings of France (*Chronica nobilissimorum ducum Lotharingiae et Brabantiae ac regum Francorum*), written by Emond Dynter (1370/80–1449), the court historiographer of Duke of Burgundy, Philip the Good of Valois. The chronicle describes the negotiations between the Brabant messengers and King Wenceslas IV and on the bride's journey to Leuven and the representative wedding ceremony.

KEYWORDS:

Elizabeth of Görlitz; Anthony, Duke of Brabant and Burgundy; political engagement; Wenceslas IV; wedding ceremony; chronicle of Emond Dynter

Na konci své vlády mohl Karel IV. přes složitou politickou situaci v tehdejší Evropě nejen cítit uspokojení z politických úspěchů, ale i ze skutečnosti, že jeho rozsáhlé panství je zajištěno dostatečným počtem následníků. Tři synové a tři synovci, s nimiž ve všech opatřeních počítal jako s dědici v případě, že by nebylo k dispozici přímé potomstvo, se zdáli být dostatečnou zárukou kontinuity rodu a obsazení hodností, jimiž Karel IV. disponoval.¹ O generaci později neexistoval jediný „přirozený dědic“, narodily se pouze dvě princezny, jejichž prostřednictvím bylo možno přenést vládu na některý spřízněný rod: dcera Karlova nejmladšího syna Jana Zhořeleckého, po babičce pojmenovaná Alžběta, v Čechách nazývaná „Eliška“,² narozená v roce 1390, a o devate-

-
- ¹ Z rozsáhlé literatury k českým Lucemburkům srov. především Zdeněk FIALA, *Předhusitské Čechy, Český stát pod vládou Lucemburků 1310–1419*, Praha 1978², s. 107–290; Jörg K. HOENSCH, *Die Luxemburger. Eine spätmittelalterliche Dynastie gesamt-europäischer Bedeutung, 1308–1437*, Stuttgart 2000; Jaroslav ČECHURA, *České země v letech 1310–1378. Lucemburkové na českém trůně I*, Praha 1999; TÝŽ, *České země v letech 1378–1437. Lucemburkové na českém trůně II*, Praha 2000; Lenka BOBKOVÁ, *Velké dějiny zemí Koruny české IVa-b: 1310–1402*, Praha — Litomyšl 2003; Petr ČORNEJ, *Velké dějiny zemí Koruny české V: 1402–1437*, Praha — Litomyšl 2010. Tamtéž je uvedena i základní literatura k jednotlivým panovníkům lucemburského rodu. Tato studie vznikla v rámci Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově č. P12, Historie v interdisciplinární perspektivě, podprogram Fontes. Prameny k českým dějinám.
 - ² Srov. František PALACKÝ, *Staří letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydané*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého II*, Praha 1941, č. 33, s. 32. Dodnes je jediná dcera Jana Zhořeleckého badateli nazývána střídavě Alžběta a Eliška.

náct let mladší dcera Janova staršího bratra Zikmunda, pokřtěná rovněž babiččiným jménem Alžběta.

Ještě dříve nežli osud středoevropských lucemburských držav bylo třeba řešit budoucnost Lucemburska,³ které podle závěti Jana Lucemburského z 9. září 1340 připadlo jeho nejmladšímu synovi a nevlastnímu bratrovi Karla IV. Václavovi Lucemburskému,⁴ a sousedních území, Brabantska a Limburska, které Václav získal sňatkem s Janou Brabantskou.⁵ Dne 7. prosince 1383 zemřel Václav Lucemburský (v západní Evropě nazývaný „Český“) a Lucembursko podle dědických dohod z 27. října 1366 a 30. ledna 1378⁶ získal synovec Václava Lucemburského, římský a český král Václav IV. Po smrti Václava Lucemburského sice projevil zájem o Lucembursko také burgundský vévoda Filip II. Odvážný z rodu Valois, bratranec Václava IV. a bratr francouzského krále Karla V., ale rychlá reakce Václava IV., jeho příjezd do Lucemburska a zajištění správy vévodství Filipovy záměry prozatím překazily.⁷ Brabantsko a Limbursko si měla až do své smrti ponechat vdova Jana Brabantská (1322–1406), jíž vedle toho náleželo také vdovské věno, které zahrnovalo celou románskou část Lucemburska, tedy asi polovinu lucemburského vévodství.⁸ Podle dohody, kterou 10. února 1357 uzavřela s Karlem IV., mělo v případě, že by lucemburský manželský pár neměl dědice, i Brabantsko a Limbursko připadnout Lucemburkům.⁹ O obě země však usiloval opět vévoda Filip II. Odvážný, jenž byl v tomto případě úspěšnější. Využil oslabení lucemburské vlády v říši, získal sympatie Jany Brabantské a snadno ji přesvědčil k tomu, aby přijala za svého dědice Filipova

-
- 3 K dějinám Lucemburska srov. především Johann SCHÖTTER — Charles-Joseph-Philippe-Arthur HERSCHEN — Nicolas van WERVEKE, *Geschichte des Luxemburger Landes*, Luxemburg 1882; Andreas Paul WEBER, *Geschichte des Luxemburger Landes*, Luxemburg 1940²; Peter J. MÜLLER, *Tatsachen aus der Geschichte des Luxemburger Landes. Ein Lexikon der vaterländischen Geschichte*, Luxemburg 1939²; stručně též Gilbert TRAUSCH (ed.), *Histoire de Luxembourg — Le destin d'un petit pays*, Toulouse 2002; Michel PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, München 2011. Důležité informace přinášejí rovněž podrobné dějiny sousedních zemí, především Henri PIRENNE, *L'histoire de Belgique II: Du commencement du XIVe siècle à la morte de Charles le Téméraire*, Bruxelles 1903; Henri LAURENT — Fritz QUICKE, *Les origines de l'état Bourguignon. L'accession de la Maison de Bourgogne aux duchés de Brabant et de Limbourg (1383–1407) I: jusqu'à l'acquisition du duché de Limbourg et des terres d'Outre-Meuse (1383–1396)*, Bruxelles 1939.
- 4 Srov. Josef EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV: Anorum 1333–1346*, Praeae 1892, č. 89, s. 322. Osobností Václava Českého v politických a kulturních souvislostech se zabývala Jana FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, *Wenceslas de Bohême. Un prince au carrefour de l'Europe*, Paris 2013. O závěti Jana Lucemburského tamtéž, s. 50.
- 5 K sňatku Václava Lucemburského a Jany Brabantské srov. J. FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, *Wenceslas de Bohême*, s. 73–90.
- 6 Srov. Božena KOPIČKOVÁ, *Bemerkungen zur Regierung König Wenzels IV. und Markgrafen Jobsts in Luxemburg*, in: Jaroslav Pánek — Miloslav Polívka — Noemi Rejchrtová (edd.), *Huštětství — Reformace — Renesance. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela I*, Praha 1994, s. 213–223, zde s. 214; L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny IV.b*, s. 310.
- 7 Srov. H. LAURENT — F. QUICKE, *Les origines*, s. 91–117; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV., 1361–1419*, Praha 1986, s. 177n.
- 8 Srov. H. LAURENT — F. QUICKE, *Les origines*, s. 107–109.
- 9 Srov. H. LAURENT — F. QUICKE, *Les origines*, s. 171.

mladšího syna a svého prasynovce Antonína z Valois (1384–1415).¹⁰ V červnu 1396 byl vévoda Antonín v Compiègne v přítomnosti francouzského krále uznán za budoucího dědice Janina panství.¹¹ Po její smrti 1. listopadu 1406 obě vévodství skutečně zdědil.

Před odjezdem z Lucemburska svěřil Václav IV. správu země svému zástupci, jímž byl hejtman Půta z Častolovic.¹² 15. dubna 1386 pak jmenoval nového správce Lucemburska, a to svého mladšího nevlastního bratra Jana Zhořeleckého,¹³ ale o dva roky později, 24. února 1388, dal vévodství lucemburské, hrad Laroche s příslušenstvím, hrabství Chiny a fojtství v Alsasku za 64 000 rýnských zlatých do zástavy svému bratranci, moravskému markrabímu Joštovi, výměnou za hrad a město Kladsko, město Ząbkowice (Frankenstein) ve Slezsku a za Joštův podíl na kutnohorské urbuře.¹⁴ Pro Jošta bylo lucemburské vévodství pouze zdrojem příjmů, ani jednou je osobně nenavštívil.¹⁵ V zemi vládla anarchie, jednotliví šlechtici vystupovali jako nezávislí pánové, neohlíželi se na právo ani na panovníka, loupeže a vraždy nebyly nic neobvyklého.¹⁶ Podle důvěrné zprávy adresované burgundskému vévodovi navštívil v roce 1395, asi cestou z jedné ze svých křížových výprav do Východních Prus, dvůr Václava IV. Václavův švagr a přívrženec v říšské politice vévoda Vilém z Geldern a Jülichu (1364–1402)¹⁷ a žádal o udělení správy v Lucembursku a o ruku Václavovy neterě Alžběty Zhořelecké pro svého bratra Rainalda.

Alžběta¹⁸ byla jediná dcera braniborského markrabího a zhořeleckého vévody Jana, nejmladšího syna Karla IV., a jeho manželky, dcery švédského krále Albrechta Meklenburského (1364–1389; 1384–1412 vévoda meklenburský) Kateřiny.¹⁹ Narodila se

10 Srov. H. PIRENNE, *L'histoire de Belgique II*, s. 202, 211–212.

11 Srov. H. LAURENT — F. QUICKE, *Les origines*, s. 311.

12 Srov. J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 178.

13 Srov. František M. BARTOŠ, *Čechy v době Husově, 1378–1415*, Praha 1947, s. 69; L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny IV.b*, s. 312.

14 Alphonse VERKOOREN — M. A. GRUNZWEIG (edd.), *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des Pays d'Outre-Meuse III/2*, Bruxelles 1961, č. 6443, 6444, s. 128. K tomu srov. M. PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, s. 42. K osobnosti markrabího Jošta srov. především Václav ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě Jošt (1354–1411)*, Brno 2002, o zástavě Lucemburska *tamtéž*, s. 244. Ke správě Lucemburska za Václava IV. a Jošta srov. rovněž B. KOPIČKOVÁ, *Bemerkungen*, s. 213–223.

15 Srov. Nicolas van WERVEKE, *Die Erwerbung des Luxemburger Landes durch Anton von Burgund*, Lükemburg 1891, s. IV.

16 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. IV.

17 Manželka Viléma z Geldern a Jülichu Kateřina byla mladší dcera Albrechta Bavorsko-Straubinského, hraběte Holandského, Seelandského a Hennegavského, a sestra Václavovy první manželky Johany.

18 K osudům Alžběty Zhořelecké srov. kromě zmínek v monografiích o vládě Václava IV. a v dějinách Lucemburska především Božena KOPIČKOVÁ, *V soumraku Lucemburků*, Dějiny a současnost 16, 1994, č. 6, s. 9–14 (ovšem bez odkazů na prameny); TÁŽ, *Projevy mateřského citu nebo smyslu pro povinnost u bezdětné české královny Žofie?*, in: Zuzana Silagiová — Hana Šedinová — Petr Kitzler (edd.), *Donum magistrae. Ad honorem Dana Martínkové*, Praha 2007, s. 179–187.

19 K jménu švédské princezny, které bylo dlouho neznámé (srov. Friedrich WIGGER, *Stammtafeln des Großherzoglichen Hauses von Meklenburg*, Jahrbücher des Vereins für Mecklenbur-

v listopadu 1390 v českém sídle svého otce Hořovicích a více nežli ve zhořeleckém vévodství pobývala s rodiči v Čechách, kde se její otec angažoval v politických sporech na straně Václava IV. Vilém z Geldern a Jülichu nejspíš kalkuloval s možností, že by Alžběta jako jediný potomek synů Karla IV. mohla být dědičkou rozsáhlého lucemburského panství a jejím prostřednictvím by bylo možno získat Lucembursko. Výsledky návštěvy však nebyly povzbuzující, Vilém správu v Lucembursku neobdržel a Rainald Alžbětinu ruku rovněž nedostal.²⁰

Po náhlé smrti Jana Zhořeleckého v cisterciáckém klášteře Neuzelle v Dolní Lužici 1. března 1396 žila Alžběta s matkou u Václavova dvora. Když snad v roce 1400 nebo nedlouho na to její matka zemřela,²¹ pečovali o ni královští manželé Žofie a Václav IV. Krátce po Janově smrti, ještě v roce 1396, navázal Václav IV. jednání o zasnubách své neteře s Fridrichem IV. Klidným, synem míšeňského markrabího a durynského landkrabího Baltazara a synovcem bezdětného míšeňského markrabího Viléma I., švagra moravského markrabího Jošta, a slíbil jí věno 10 000 kop grošů.²² Zásnuby, k nimž došlo 3. ledna 1397, byly součástí politických jednání a odměnou pro Viléma za účast na urovnání konfliktu Václava IV. s panskou jednotou a moravským markrabím Joštem.²³ Protože však Václav nebyl schopen dohodnutou sumu obstarat, chtěl za ni dát míšeňským markrabím do zástavy budyšínskou marku, ale markrabí Jošt, který si na budyšínskou marku sám dělal nároky, tomu zabránil. Zasnoubení ztroskotalo, podrobnosti o tom však nejsou známy.²⁴

O Lucembursko měli vedle burgundských Valois zájem i jejich orleánské příbuzní. Konkrétně Ludvík I. Orleánský, mladší syn francouzského krále Karla V., je hodlal získat pro své potomky. Využil cesty Václava IV. k francouzskému králi a uzavřel s ním smlouvu, podle níž měla být Václavova osmiletá neteř Alžběta Zhořelecká zasnoubena s Ludvíkovým synem Karlem. V případě, že by Karel zemřel dříve, měla se Alžběta provdat za jeho mladšího bratra Filipa. Podmínky předmanželské smlouvy byly zlistiněny 16. března 1398 v Ivoix. Svědky byli nejvyšší kancléř Českého království, vyšehradský probošt a antiochijský patriarcha Václav Králík z Buřenic, nejvyšší hofmistr Jan (II.), vévoda Opavský, nejvyšší maršálek Hynek Pluh z Rabštejna, senešal

gische Geschichte und Altertumskunde 50, 1885, s. 184–186), srov. Dieter VELDTRUP, *Zwischen Eherecht und Familienpolitik. Studien zu den dynastischen Heiratsprojekten Karls IV.* (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit II), Warendorf 1988, s. 432n.; František KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). Země české koruny, rodová, říšská a evropská politika II: 1364–1378*, Praha 1993, s. 245, pozn. 3.

20 Srov. H. LAURENT — F. QUICKE, *Les origines*, s. 395.

21 „Vdova po zhořeleckém a lužickém vévodovi“ je naposledy prameny doložena při korunovaci královny Žofie 15. března 1400. Srov. Vincenz BRANDL (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae — Urkundensammlung zur Geschichte Mährens* (dále jen CDM) XIII: 1400–1407, Brunn 1897, č. 19, s. 27.

22 N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. IVn.

23 Srov. F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 143n.; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 265.

24 Srov. J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 265; B. KOPIČKOVÁ, *Projevy*, s. 182; L. BOBKOVÁ, *Velké dějiny, IV.b*, s. 362n. Srov. též Vincenz BRANDL (ed.), *CDM XII: 1391–1399*, Brunn 1890, č. 374, s. 339n.

lucemburského vévodství Huart d'Autel, dvořan Václava IV. Jan (Hanuš) z Mülheimu a členové Václavovy královské rady Mikuláš ze Sedlice a Jan ze Schönfeldu.²⁵ Věno, tentokrát ve výši 100 000 franků, pojistil Alžbětě královský strýc na říšských hradech Rotenburku, Hohensteinu a Parksteinu a na městě Vajdě. Václav IV. však z neznámých důvodů nedodržel ustanovení smlouvy a neposlal do roka Alžbětu na orleánský dvůr, kde měla být do svatby vychovávána,²⁶ a ze sňatku nakonec opět sešlo.²⁷ Karel Orleánský byl 5. června 1404 zasnouben a v roce 1406 se oženil s vdovou po zavražděném anglickém králi Richardovi II., dcerou Karla VI. Francouzského Isabelou.²⁸

Znovu se Alžběta Zhořelecká stala předmětem sňatkových jednání v souvislosti s bojem falckého kurfiřta Ruprechta III. z Wittelsbachu proti Václavovi IV. o říšskou korunu. V létě roku 1401 vyžadoval Ruprecht vedle Václavovy rezignace na říšský trůn, vydání říšských insignií, registratury a písemností týkajících se lucemburských nároků na Brabantsko také Alžbětinu ruku a náležité věno pro svého syna Ludvíka III. Jednání, jímž byl pověřen moravský markrabí Prokop, však opět nevedla k uzavření sňatku.²⁹

Finanční tíseň zatím přiměla moravského markrabího Jošta k manipulaci s lucemburským vévodstvím, které držel jako zástavu. V roce 1401 postoupil tato svá zástavní práva Filipovi Odvážnému Burgundsko-Flanderskému, nejmladšímu synovi francouzského krále Jana II. Dobrého a Bonny Lucemburské, sestry římského císaře a českého krále Karla IV., v následujícím roce pak jeho synovci Ludvíkovi Orleánskému, synovi francouzského krále Karla V. a Jany Bourbonské, vnukovi Jana II. a Bonny, mladšímu bratrovi a poručníkovi duševně nemocného francouzského krále Karla VI.³⁰ Ludvík okamžitě přiměl obyvatele Lucemburska, aby mu složili hold, a vojensky si podrobil ty, kteří ho nechtěli uznat za zástavního pána.³¹

25 Srov. Alphonse VERKOOREN — Micheline SOENEN — Arlette GRAFFART, *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'Outre-Meuse III/2 : (1396–1404)*, Bruxelles 1966, č. 7239, s. 70n.

26 Aristokratické dívky byly běžně posílány na dvory svých ženichů, aby si osvojily jazyk a zvyky země, kde budou žít a vychovávat následníky trůnu, eventuálně vystupovat jako regentky místo nedospělých dětí. Srov. Elisabeth van HOUTS, *Gender, Memories and Prophecies in Medieval Europe — Adeliza of Louvain*, in: Werner Verbeke — Linda Milis — Jean Goosens (edd.), *Medieval Narrative Sources. A Gateway into the Medieval Mind*, Louvain 2005, s. 22n.

27 Srov. H. PIRENNE, *L'histoire de Belgique II*, s. 210; F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 155n.

28 Srov. Norma Lorre GOODRICH, *Charles of Orléans: A Study of Themes in his French and in his English Poetry*, Genève 1967, s. 11; F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 197, pozn. 1.

29 Srov. F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 185n.; J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 327n.; B. KOPIČKOVÁ, *Projevy*, s. 182.

30 Souhlas k zástavě vydal Václav IV. Joštovi listinou z 12. prosince 1403. Srov. V. BRANDL (ed.), *CDM XIII*, č. 295, s. 297–299. Srov. J. SPĚVÁČEK, *Václav IV.*, s. 350; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě*, s. 337; M. PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, s. 42n. Prameny ho voří o tomto aktu poněkud neurčitě. Podle některých mělo jít o postoupení, či dokonce prodej Lucemburska Ludvíkovi Orleánskému za 100 000 dukátů, které měly být spláceny po 10 000 dukátů ročně. K tomu B. KOPIČKOVÁ, *Bemerkungen*, s. 220. Ke Karlovi VI. srov. především Françoise AUTRAND, *Charles VI, la folie de roi*, Paris 1986.

31 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. IV.

Dne 23. listopadu 1407 byl Ludvík Orleánský na objednávku svého bratrance, burgundského vévody Jana Nebojácného, staršího bratra Antonína Brabantského, v pařížských ulicích zavražděn.³² Jan Nebojácný se po krátkém exilu jako regent za nemocného krále fakticky zmocnil vlády ve Francii.³³ Po smrti Ludvíka Orleánského Jošt Lucemburský opět převzal dosud nesplacenou zástavu Lucemburska. Jako místodržícího v Lucembursku jmenoval Viléma Zajíce z Valdeka.³⁴ Ten obsadil celé Lucembursko s výjimkou čtyř měst, která měl držet nejmocnější muž lucemburské šlechty Huart d'Autel, dokud Jošt nevyplatí ovdovělé vévodkyni již zaplacenou částku na zástavu ve výši 56 337 ½ zlatých.³⁵

V této situaci se opět zvýšily naděje burgundské větve rodu Valois na získání Lucemburska. Jeho držitelem se měl stát brabantský vévoda Antonín, který již z dědictví po Václavovi Lucemburským držel Brabantsko a Limbursko. Zprostředkovat je měla Alžběta Zhořelecká.

Alžběta se sice v roce 1407 opět stala předmětem sňatkových spekulací, když nejvyšší kancléř Českého království Václav Králík z Buřenic a nejvyšší komorník Aleš Škopek z Dubé domlouvali její sňatek s míšeňským markrabím Vilémem II. Bohatým (1371–1425; markrabím 1407),³⁶ ale k dohodě opět nedošlo.

Antonín Burgundsko-Brabantský byl od roku 1402 ženat s Janou, dcerou Walerana III. z Lucemburku, hraběte z Ligny a ze St. Pol. Z manželství se narodili dva synové, Jan a Karel, kteří později vládli v Brabantsku a Limbursku.³⁷ 12. srpna 1407 však Jana ze St. Pol zemřela. Ještě mladý vdovec obrátil svůj zájem k novému politickému sňatku, který mu měl pomoci získat Lucembursko: vyvolenou byla Alžběta Zhořelecká. Vzhledem k postavení Antonínova staršího bratra Jana Nebojácného u francouzského královského dvora nebyl problém získat pro tento záměr i francouzského krále. Ten v lednu 1408 vyslal poselstvo ke dvoru Václava IV., aby obnovilo vztahy mezi Václavem IV. a Francií a projednalo situaci v církvi, která již třicet let trpěla papežským schismatem. Francii šlo o rychlé svolání církevního koncilu, a byla proto ochotna znovu uznat Václava jako římského krále. Z podnětu Antonína Burgundsko-Brabantského mělo poselstvo také požádat o ruku Alžběty Zhořelecké pro vévodu. Jednání zahájená na Žebráce pokračovala v létě v Gentu. Tam Václav IV. poslal svého protonotáře a sekretáře, vyšehradského kanovníka a kustoda Jakuba a číšníka Dětricha Kraa.³⁸ Ti s kancléřem brabantského vévody Rainerem Potem připravili předběžnou smlouvu, kterou pak 20. července 1408 stvrdili Jan, vévoda burgundský a hrabě

32 K osobě Jana Nebojácného srov. Bertrand SCHNERB, *Jean sans Peur, le prince meurtrier*, Paris 2005. K vraždě Bernard GUENÉE, *Un meurtre, une société. L'Assassinat du duc d'Orléans*, 23 novembre 1407, Paris 1992.

33 Srov. H. PIRENNE, *L'histoire de Belgique II*, s. 209.

34 K těmto událostem srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. IV; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě*, s. 619.

35 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. IV.

36 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. V; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě*, s. 616.

37 K sňatku srov. Václav DRŠKA, *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*, České Budějovice 2011, s. 211.

38 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. Vn.; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě*, s. 635n.

flanderský, a jeho bratr Antonín Burgundsko-Brabantský. Král v ní neteři potvrdil dědická práva na své země, země svého bratra Zikmunda a bratrance Jošta v případě, že zemřou bez dědiců. Pokud by zanechali potomky, mělo Alžbětě připadnout celé dědictví po jejím otci, především zhořelecké vévodství a jeho podíl na lužickém markrabství (tj. Dolní Lužice). Dále Václav připsal Alžbětě a jejímu manželovi právo na zpětné vykoupení vévodství lucemburského, hrabství Chiny a fojstství v Alsasku od Jošta Moravského.³⁹ Mezi jiným smlouva stanovovala podmínky, za nichž by český král mohl zástavu vykoupit zpět.⁴⁰

Na podzim téhož roku vyslal již „na radu a se souhlasem nejjasnějšího knížete Karla, tehdy krále francouzského, a jiných jasných knížat“ vévoda Antonín Burgundsko-Brabantský slavnostní poselstvo do Prahy, aby uzavřelo definitivní smlouvu a přivezlo nevěstu.

Toto jednání popsal především na základě uzavřené svatební smlouvy bývalý sekretář brabantských vévodů a dvorský historiograf burgundského vévody Filipa Dobrého z Valois Edmond de Dynter (1370/80–1449) ve své Kronice vysoce urozených vévodů lotrinských a brabantských a králů francouzských — *Chronica nobilissimorum ducum Lotharingiae et Brabantiae ac regum Francorum*.⁴¹ Rozsáhlé dílo sepsané v letech 1443–1446 zahrnuje dějiny Brabantska od bájných „trojských počátků“ Franků,⁴² od

³⁹ Originál je uložen v Národním archivu, AČK, č. 416. Srov. Berthold BRETHER (ed.), *CDM XIV: 1408–1411*, Brünn 1908, č. 27, s. 30–35. K jednáním o sňatku mezi Antonínem Brabantským a Alžbětou Zhořeleckou srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. Vn.; Gabriel WYMANS, *La conclusion du contrat de mariage d'Antoine, duc de Brabant, et d'Elisabeth de Görlitz (1408–avril 1409)*, *Annales de la Société royale d'Archéologie de Bruxelles* 50, 1961, s. 297–303; H. PIRENNE, *L'histoire de Belgique II*, s. 213; Václav NOVOTNÝ, *M. Jan Hus. Život a učení I: Život a dílo*, Praha 1919, s. 274; F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 295n.; J. K. HOENSCH, *Die Luxemburger*, s. 227; V. ŠTĚPÁN, *Moravský markrabě*, s. 337; V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 237; M. PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, s. 43.

⁴⁰ Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. VI n. Částka byla stanovena tak, že výkup zástavy byl pro Václava IV. i jeho nástupce zcela nereálný.

⁴¹ Petrus Franciscus Xav. de RAM, (ed.), *Chronica nobilissimorum ducum Lotharingiae et Brabantiae ac regum Francorum auctore magistro Edmundo de Dynter* (dále cituji Edmond de DYNTER, *Chronica*) I/2–III, Bruxelles 1854, 1857. K tomuto spisu srov. kromě již antikvované předmluvy k edici (s. III–XXVIII) především Robert STEIN, *Politiek en historiografie. Het ontstaansmilieu van Brabantse kronieken in de eerste helft van de vijftiende eeuw*, Leuven 1994, s. 59–99; TÝŽ, *Emond de Dynter*, in: Greame Dunphy (ed.), *The Encyclopedia of the Medieval Chronicle*, Leiden — Boston 2010, s. 575n.; TÝŽ, *Emond de Dynter (-1449)*, in: J. van Oudheusden etc. (ed.), *Brabantse biografieën. Levensbeschrijvingen van bekende en onbekende Noordbrabanters. Deel 4 (Uitgeverij Boom en Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening)*, Amsterdam–Meppel 1996; rovněž *Thuis in Brabant* [přístupné z <http://www.thuisinbrabant.nl/personen/d/dynter,-emond-de>, náhled 21. 3. 2014]. K burgundské dvorské historiografii srov. Graeme SMALL, *George Chastelain and the Shaping of Valois Burgundy. Political and Historical Culture at Court in the Fifteenth Century*, London 1997, s. 102–116.

⁴² K trojskému mýtu o původu západoevropských národů a jejich panovnických dynastií srov. František GRAUS, *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den*

nichž Edmond Dynter odvozoval také počátky brabantského vévodského domu, do roku 1442.

Edmond Dynter se sám cesty a jednání v Praze nezúčastnil a svůj spis psal po více než třiceti letech od svatby, takže znal podrobně obsah smlouvy, kterou měl k dispozici, ale cestu poselstva a jeho pobyt v Praze již nezaznamenal. Podstatně lépe byl informován o zpáteční cestě, již s nevěstou, z Prahy do Brabantska.

Do Prahy tehdy přijela dvě poselstva. První tvořili vyslanci Antonína Burgundsko-Brabantského Engelbert, hrabě nasavský, a vévodův příbuzný, diplomat a rádce, hrabě Vilém Mladší ze Seyne. Byli vybaveni plnou mocí a doprovázeni dvěma sty jezdci. Druhou delegaci představovali vyslanci francouzského krále, chalonský biskup Filibert a rytíř Rainer Pota, se sto jezdci. Francouzské poselstvo mělo s králem jednat především o papežském schismatu.⁴³

Brabantské poselstvo se vydalo na cestu na den svatého Lukáše (18. října) 1408, do Prahy přijelo v listopadu. Vyslanci však museli čekat na příjezd krále, který od září vyřizoval různé záležitosti v Lužici a ve Slezsku, odkud někdy ve druhé polovině prosince přijel do Kutné Hory. Tam se za ním dostavilo také poselstvo francouzského krále, s nímž jednal o poměrech v církvi.⁴⁴ Zda došlo i na jednání o svatbě Antonína Burgundsko-Brabantského, nelze z pramenů zjistit, krále zaměstnávala především napjatá situace na pražské univerzitě. Václav IV. se vrátil do Prahy až po vydání Dekretu kutnohorského 18. ledna 1409 a dalších dokumentů.⁴⁵

Asi koncem ledna vyslali brabantští a francouzští vyslanci biskupa Filiberta a Viléma ze Seyne do Budína ke králi Zikmundovi, aby od něho získali svolení k sňatku a souhlas se svatební smlouvou. Oba vyslanci se vrátili do Prahy až v dubnu, o výsledku jednání se Zikmundem nejsou dochovány zprávy; k dohodě nejspíš nedošlo. Až 27. dubna 1409 vydal Václav IV. jako král římský a český listinu, která upravovala podmínky sňatku Antonína Burgundsko-Brabantského a Alžběty Zhořelecké.⁴⁶ V naráci listiny se Václav IV. odvolával na přání francouzského krále a všech jeho pří-

Vorstellungen vom Mittelalter, Köln — Wien 1975; Norbert KERSKEN, Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“. Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter, Köln — Weimar — Wien 1995 (podle rejstříku); Peter DAMIAN-GRINT, The New Historians of the Twelfth-Century Renaissance, Inventing Vernacular Authority, Woodbridge 1999, s. 43–48; Matthew INNES, Teutons or Trojans? The Carolingian and the Germanic Past, in: Yitshak Hen — Matthew Innes (edd.), The Uses of the Past in the Early Middle Ages, Cambridge 2000, s. 228–249.

43 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 88, s. 176n. Srov. Wáclav Wladiwoj TOMEK, *Dějepis města Prahy III*, Praha 1875, s. 466n.; F. M. BARTOŠ, *Čechy*, s. 307n.

44 Srov. W. W. TOMEK, *Dějepis III*, s. 462–464.

45 Srov. W. W. TOMEK, *Dějepis III*, s. 468.

46 Originál této „definitivní“ smlouvy není dochován, text je znám ze dvou vidimů (Archives Générales de Royaume. Chartes du Luxembourg, č. 1516 a 1820), z kopie v registrech a z historických spisů, především z Kroniky Edmonda Dyntera. Srov. Alphons VERKOOREN — Arlette GRAFFART — René LAURENT, *Inventaire des Chartes et Cartulaires des duchés de Brabant et de Limbourg et des pays d'Outre-Meuse, IIIe partie, Chartes originales et cartulaires* : Tom III (1404–1415), Bruxelles 1976, č. 8540, s. 152; Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 89, s. 178–185; G. WYMANS, *La conclusion*, s. 299–301.

buzných. V listině potvrdil Alžbětě všechna její práva, nástupnictví a dědické podíly, které jí — at již podle práva nebo podle zvyklostí a pořádku — náležely. Pokud by král Václav, uherský král Zikmund a braniborský a moravský markrabí Jošt zemřeli bez legitimních potomků, měla Alžběta podle práva a bez překážek nastoupit ve všech hodnostech, knížectvích, panstvích a zemích všech tří jmenovaných Lucemburků. V případě, že by měli legitimní dědice, měla dostat vévodství zhořelecké, markrabství lužické a všechny země, které držel její otec Jan Zhořelecký. Jako věno určil Václav IV. Alžbětě 120 000 zlatých, které vzhledem k chronickému nedostatku peněz u českého dvora pojistil na vévodství lucemburském, hrabství Chiný⁴⁷ a fojtství v Alsasku. Alžběta a její manžel Antonín Brabantský měli mít právo vykoupit zástavu na vévodství lucemburské, hrabství Chiný a fojtství v Alsasku s veškerým příslušenstvím od markrabího Jošta, který ji držel od Václava IV. za 64 000 rýnských zlatých. Alžběta měla do konce života užívat titul vévodkyně lucemburské, bude-li mít potomky, měli všechna tato území zdědit jako praví dědici a páni a držet je jako vazalové království a Koruny české. Pokud by Alžběta zemřela bez potomků, měl Antonín nebo jeho dědicové a nástupci držet vévodství, pokud by je Václav nebo jeho dědicové a nástupci nevykoupili zpět.

K částce 120 000 zlatých věna měly být navíc připočteny všechny škody a výdaje na obranu země, prostředky na vykoupení hradů a úhradu dluhů a také náklady, které Antonín vydal na vyslání poselstva do Čech pro paní Alžbětu, za jeho pobyt v Čechách a za doprovod vévodkyně do Brabantska.⁴⁸ Vévoda Antonín dal Alžbětě jako věno hrabství Chiný a město Ivoix⁴⁹ s hradem, dále probošství Durbuy a Bastogne, která měla držet do konce života. Václav IV. také uznal vévodu Antonína za legitimního vládce Brabantska a Limburska a hradů mezi Maasou a Rýnem, které kdysi patřily k Lucembursku, a vzdal se všech práv, která z toho pro něho vyplývala. Brabantský vévoda měl povinnost přijmout svá území jako vazal Svaté říše. Listina dále stvrzovala vojenské spojenectví mezi burgundskými vévody Janem a Antonínem na jedné a králem Václavem na druhé straně. Kdykoli by král přijel do vévodství, mohl žádat od každého bratra pomoc tisíc kopí, celkem tedy osm tisíc lidí, a to proti všem nepřátelům, především však proti Ruprechtovi Falckému, Václavovu rivalovi na říšském trůnu.⁵⁰

Když byla listina sepsána a zpečetěna a předána vyslancům, mohlo se poselstvo konečně vydat s princeznou Alžbětou do Brabantska.⁵¹ Staré letopisy české zaznamenaly zprávu o Alžbětině odjezdu k 11. květnu, letopisec ovšem chybně uvedl jako cíl cesty Francii.⁵² Václav IV. tedy svěřil osmnáctiletou neteř, doprovázenou královými

47 Velkou část hrabství Chiný zakoupil pro Lucembursko Jan Lucemburský. Srov. M. PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, s. 39.

48 Pražský dvůr si za tyto výdaje nárokoval celkem 18 000 francouzských korun. Srov. F. M. BAR-TOŠ, *Čechy*, s. 308.

49 Dnes Carignan v départementu Ardennes, arrondissement Mézières.

50 Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 89, s. 181. Srov. též G. WYMANS, *La conclusion*, s. 300n.; M. PAULY, *Geschichte Luxemburgs*, s. 42n.

51 Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 185n.

52 F. PALACKÝ (ed.), *Starší letopisové*, s. 32 (text B).

rádci a dalšími pány, královnou Žofíí a družinou *paní a dívek*, pod ochranu chalonského biskupa Filiberta a ostatních vyslanců, aby ji dovezli do Lovaně. Před cestou si vyslanci vyžádali ochranné listy od panovníků a správců všech území, kudy měli projíždět: markrabího míšeňského, vévody brunšvického, arcibiskupů mohučského a kolínského a také od lutyšského zvolence Jana Bavorského. Město Most zajistilo skvělé pohoštění „královně Žofii a vévodkyni Alžbětě“ a zapůjčilo králi na cestu poselstva přes Čechy a na další výdaje 400 kop grošů, za něž bylo na dva roky osvobozeno od královské berně ve výši 320 kop ročně a dostalo právo pečetit městské listiny zeleným voskem místo bílého.⁵³

Po několika dnech cesty přijela výprava do Altenburgu (jižně od Lipska), města patřícího míšeňským Wettinům, kde míšeňský markrabí s celou rodinou poselstvo přijal a jednal s ním velkolepě. Nevěsta mu darovala krásný šperk zdobený drahokamy, markrabí jí naopak věnoval urozeného panáčka v bílém oděvu s pěti pěknými, bíle pokrytými koňmi. Zaplatil také veškeré náklady za nevěstu a celý její doprovod v Altenburgu i na cestě přes své území. Potom průvod pokračoval dále k Mohuči. Mohučský arcibiskup stejně tak šlechetně platil veškeré nevěstiny náklady na cestu svým územím a půjčil jí nádhernou loď se skleněnými okny, na níž pluli po Rýnu až do Kolína. Když se přiblížili ke Koblenzi, uspořádal hrabě Gerard ze Seyne, bratr brabantského vyslance Viléma Mladšího, pro princeznu hostinu: předkládal jí různé druhy jídla a pití a věnoval jí vůz nejlepšího rýnského vína. Stejně tak kolínský arcibiskup a lutyšský elekt za ni zaplatili veškeré výdaje na svém území. A tak přijela Alžběta, provázená velkými počty a mírně rozechvělá,⁵⁴ několik dnů před svátkem Narození svatého Jana Křtitele (24. června) až do Lovaně. Brabantští vyslanci ovšem strávili na cestě celkem devět měsíců a utratili prý, alespoň podle Edmonda Dyntera, více než 150 000 francouzských korun.⁵⁵ Podle úředních dokladů činily výdaje 76 533 zlatých. Tato částka byla ještě s dalšími přičtena k sumě na vyplacení zástavy. Ta se tak vyšplhala na 425 290 zlatých.⁵⁶

V době, kdy nevěsta přijela do Brabantska, byl její ženich, vévoda Antonín, ve Francii u svého bratra, francouzského regenta Jana Nebojácného.⁵⁷ Předem však zařídil — za vypůjčené peníze — vše potřebné pro příjezd nevěsty a její ubytování.⁵⁸ A také papežský dispens nutný k svatbě, protože Antonín Brabantský a Alžběta Zohřelecká byli příbuzní ve třetím stupni. Protože v důsledku papežského schizmatu byla situace v církevní správě poněkud nejistá, poslal poselstvo pro dispens jednak do Pisy, kde zasedal církevní koncil, který 5. června 1409 sesadil oba tehdejší papeže, římského Řehoře XII. a avignonského Benedikta XIII., a také do Perpignanu, kde se

53 Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.), *Codex juris municipalis II*, č. 833, s. 1106n.; č. 847, s. 1137n. Srov. B. KOPIČKOVÁ, *Projevy*, s. 183n.

54 „[...] venerunt usque ad Lovanium cum magno honore, et non sine parvo timore [...]“. Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 186.

55 „[...] plus quam CL milia coronarum“. Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 186. Jde o lécu à la couronne, které zrazil Karel VI.

56 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. VII a IX.

57 Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 186.

58 Srov. A. VERKOOREN — A. GRAFFART — R. LAURENT, *Inventaire III/2*, č. 8536, s. 151.

tehdy zdržoval Benedikt XIII., který stejně jako Řehoř XII. sesazení neuznal. Z Perpignanů poslal dispens Benedikt XIII., v Pise vydali dispens kardinálové-biskupové Petr z Tuskula a Antonín z Preneste *pastore vacante*.⁵⁹

Jakmile se vévoda dozvěděl o Alžbětině příchodu, pospíchal domů. O Alžbětinu zábavu se zatím starali brabantští magnáti a ostatní šlechta. Sjížděli se k nevěstě do lovaňského hradu, vodili ji na louky a do hájů a předváděli jí umění místních sokolníků a psovodů. Když přijel vévoda Antonín, s potěšením Alžbětu a všechny paní a panny z její družiny navštívil a způsobilně je bavil.

Po několika dnech vévoda, ve společnosti svých baronů a rytířů, odvezl nevěstu z Lovaně do Bruselu, aby dal připravit vše, co bylo třeba ke svatební slavnosti. Na ní Antonín Brabantský nešetřil. Svatba byla uspořádána s maximálním luxusem ve stylu burgundského dvora. Brabantské stavy na ni uvolnily 225 000 korun,⁶⁰ další peníze splácel vévoda několik let.⁶¹ Hosty byli všichni blízcí i vzdálení urození a knížata, kteří měli vztah k burgundskému dvoru.⁶² U vévodského paláce na Coudenbergu⁶³ dal vévoda postavit ze dřeva velkou halu, dlouhou a širokou, již nechal pokrýt zvenku bílou a šarlatovou látkou, zevnitř zlatými textiliemi; stěny byly zvenku zdobeny podobně šarlatovými látkami a zevnitř drahými tapisériemi. Před halu dal postavit Sirénu, z jejíhož jednoho prsu teklo víno z Beaune, tedy burgundské, z druhého rýnské.

Svatební obřad⁶⁴ se konal 16. července 1409 v dvorském farním kostele sv. Jakuba na Coudenbergu.⁶⁵ Nevěstu vedli do kostela ženichův bratr, burgundský vévoda Jan Nebojácny, a starší syn bourbonského vévody Ludvíka II. (1337–1410), hrabě z Clermont-en-Beauvaisis Jan (I.; 1381–1434).⁶⁶ Po mši ji přivedli do nové auly k slavnostnímu obědu. Při obědě došlo ke sporu mezi hraběnkami z Namuru a ze Saint Pol, neboť obě chtěly zaujmout první místo u stolu. Toto napětí nebylo možno rychle uklidnit, protože obě hraběnky odešly z auly a každá obědvala sama ve svém pokoji. Po obědě byla nevěsta slavnostně dovedena k radnici, která byla k tomu upravena, a na náměstí před radnicí se podle dobového zvyku konaly turnaje. Ženich absolvoval tři klání, při nichž srazil svým kopím na zem dva zbrojnoše, kteří proti němu postupně vyjeli na turnajových koních. Potom sundal přilbu, uklonil se a vesele s úsměvem pozdravil nevěstu. Ta vstala a rovněž ho uctila úklonem hlavy.

59 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. VIII.

60 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. X.

61 Doklady obsahují brabantské účty. Srov. A. VERKOOREN — A. GRAFFART — R. LAURENT, *Inventaire III*, 3, č. 8714, s. 190; č. 8740, s. 194; č. 8746, s. 195n.

62 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. X.

63 Frigidi Mons, nejvyšší kopec na pravém břehu Senne, v dnešní královské čtvrti. Na místě vévodského paláce dnes stojí královský palác.

64 Srov. Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 186n.

65 Kostel shořel při požáru paláce 3. února 1731; dnešní neoklasicistní kostel byl postaven 1776–1787.

66 „Quam quidem sponsam duxerunt ad ecclesiam predictam Johannes dux Burgundie et comes Clarimontensis, senior filius Borbonie [...]“ Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 186.

Podle Edmonda Dyntera zplodil prý vévoda s Alžbětou ještě téže noci syna, kterého pojmenovali Vilém.⁶⁷ Vilém se však narodil až 2. června 1410, což tuto tradovanou zprávu sice vyvrací, přesněji řečeno početí dítěte posouvá zhruba o dva měsíce.⁶⁸ Pokřtili ho Vilém II. Hagenavsko-Holandský a tehdejší lutyšský elekt Jan Dolnobavorsko-Straubinský (zvaný též jen Bavorský). Chlapec však žil jen krátce, zemřel 10. července téhož roku a byl s velikým zármutkem pohřben u karmelitánů v Bruselu, pod náhrobkem, pod nímž byla pohřbena brabantská vévodkyně Jana († 1409), někdejší manželka Václava Lucemburského.

* * *

Svatbou Antonína Burgundsko-Brabantského a Alžběty Zhořelecké nebyla ovšem záležitost Lucemburska vyřešena. Po smrti Jošta Lucemburského 18. ledna 1411 odevzdal Václav IV. Lucembursko do zástavy Antonínovi Brabantskému a Alžbětě Zhořelecké za 120 000 zlatých, které neteři slíbil jako věno, ale obyvatelé Lucemburska, především šlechta, burgundskou vládu odmítali.⁶⁹ Vévodkyně Alžběta s manželem hledali podporu u Václava IV.,⁷⁰ později též u Zikmunda Lucemburského.⁷¹ Vévoda podnikl dvě vojenská tažení do Lucemburska a zvláště při druhém v červnu 1412 táhl od hradu k hradu, aby zlomil odpor svých protivníků a násilím je přiměl k míru.⁷² Jako panovník plnil všechny povinnosti, které náležely k jeho postavení. Vydával privilegia, potvrzoval a uzavíral smlouvy.⁷³ Spolu s vévodkyní dávali na jedné straně na odiv křesťanské ctnosti, především pokoru — na Zelený čtvrtek myli nohy 12 chudým⁷⁴ —, na druhé straně dbali o společenskou reprezentaci, vedli luxusní dvůr po burgundském vzoru a kupovali nákladné oblečení⁷⁵ bez ohledu na to, že jejich příjmy tomu neodpo-

67 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 90, s. 187.

68 Potřebné vybavení k porodu bylo pořízeno v dubnu 1410. Srov. A. VERKOOREN — A. GRAFFART — R. LAURENT, *Inventaire III/3*, č. 8650, s. 176.

69 K tomu srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. XII; H. PIRENNE, *L'histoire de Belgique II*, s. 214.

70 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 106–107, s. 212–226; VI, 112, s. 237–241. Srov. též Marie BLÁHOVÁ, *Diplomatická cesta vyslanců brabantského vévody Antonína Burgundského ke dvoru Václava IV. na podzim roku 1412*, in: Martin Kovář — Václav Drška (edd.), *Kapitoly z obecných dějin. Panu profesorovi s láskou...* (Fontes sv. 10), Praha 2014, s. 42–59.

71 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 117, s. 260–262; VI, 118, s. 262–268; VI, 123, 124, s. 284–296; v Koblenzi 16.–19. srpna 1414: RI XI,1 n. 1148a, in: Regesta Imperii Online, URI: http://www.regesta-imperii.de/id/1414-08-16_2_0_11_1_0_1235_1148a, 2014-04-08; v Kostnici 2. dubna 1415: *Regesta imperii XI/1*, n. 1548a, in: Regesta Imperii Online, URI: http://www.regesta-imperii.de/id/1415-04-02_1_0_11_1_0_1716_1548a [náhled 8. 4. 2014]. Srov. V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 239.

72 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 104, s. 209–211. Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. II (na základě brabantských účtů), XV–XVIII.

73 Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. XIXn.

74 Doklad je v brabantských v účtech k roku 1412. Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. II.

75 Srov. například A. VERKOOREN — A. GRAFFART — R. LAURENT, *Inventaire III/3*, č. 8715, s. 190.

vidaly. Vévoda navíc prohrával vysoké částky v kostkách, koulích a v kartách. Jednou prý dokonce prohrál i sukni, kterou měl na sobě.⁷⁶ V říjnu 1415 čelila vévodkyně vážné chorobě, která byla současníky považována za otravu, ale zotavila se.⁷⁷

Společné snahy Antonína Brabantského a Alžběty Zhořelecké prosadit svou vládu v Lucembursku skončily 25. října 1415, kdy byl Antonín Brabantský spolu s dalšími zajatci z vojska poraženého francouzského krále Karla VI. zabit po prohrané bitvě u Azincourtu.⁷⁸ Brabantsko a Limbursko zdědili vévodovi synové z prvního manželství, Alžběta a její diplomaté se snažili uhájit její právo na Lucembursko. Úspěchu dosáhli v lednu 1417, kdy se její strýc, římsko-německý král Zikmund, na své cestě do západních oblastí říše zdržel dva týdny v Lucemburku, kde požadoval rodové lucemburské území zpět pro bratra Václava a pro sebe a dosadil neteř Alžbětu coby zástavní majitelku vévodství jako regentku.⁷⁹ V roce 1417 se Alžběta Lucemburská provdala za bývalého lutyšského elekta Jana III. Bavorského (Dolnobavorsko-Straubinského), svého hostitele v Lutychu při příjezdu do Brabantska.⁸⁰ Jan III. se po smrti svého staršího bratra Viléma II. vzdal biskupství, získal bratrova nizozemská hrabství a zřídil si luxusní dvůr v Haagu. Když v roce 1425 v důsledku otravy jedem zemřel, Alžběta se opět uchýlila do Lucemburska.⁸¹ Vedla nadále nákladný život a stále více upadala do dluhů. V roce 1441 uzavřela dohodu s Filipem III. Burgundským, synovcem Antonína Burgundsko-Brabantského. Filip měl podle ní okamžitě převzít správu zadluženého lucemburského vévodství a po Alžbětině smrti je zdědit. Filip však po dvou letech přepadl Lucembursko vojensky a Alžbětu z Lucemburska vypověděl. Zemřela v Trevíru 2. srpna 1451, pohřbena byla v tamním františkánském klášteře.

RÉSUMÉ:

The article deals with the politically motivated engagement of Elizabeth of Luxembourg (1390–1451), the only daughter of John, Duke of Görlitz, the youngest son of the Roman Emperor and King of Bohemia Charles IV. At the time, she was the only heir to the House of Luxembourg, until the day of her wedding with Anthony of Valois (1384–1415), Duke of Burgundy and Brabant, on July 16, 1409. The

76 Dokládají to zápisy v brabantských účtech. Srov. N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. II.

77 Edmond de DYNTER, *Chronica VI*, 125, s. 296–298. K tomu N. van WERVEKE, *Die Erwerbung*, s. I.

78 K bitvě srov. např. Anna CURRY, *The Battle of Agincourt: Sources and Interpretations*, Woodbridge 2000; TÁŽ, *Agincourt: A New History*, Stroud 2005; Dominique PALADILHE, *La bataille d'Azincourt. 25 octobre 1415*, Paris 2002; Juliet BARKER, *Agincourt: The King, the Campaign, the Battle*, London 2006.

79 Srov. smlouvu mezi Zikmundem Lucemburským a Janem III., vévodou bavorským (z větve Niederbayern-Straubing) a hrabětem holandským, vyplývající z jeho sňatku s Alžbětou Lucemburskou, Kostnice, 16. září 1417, *RI XI/1* n. 2556, in: Regesta Imperii Online, URI: http://www.regesta-imperii.de/id/1417-09-16_1_0_11_1_0_2920_2556 [náhled 8. 4. 2014]. Srov. K. J. HOENSCH, *Die Luxemburger*, s. 253; V. DRŠKA, *Dějiny Burgundska*, s. 239.

80 O dalších osudech Alžběty Zhořelecké srov. zvláště Petrus Johannes BLOK, *Geschichte der Niederlande II*, 1905, s. 149n., 195n.; B. KOPIČKOVÁ, *V soumraku Lucemburků*, s. 13n.

81 Srov. J. K. HOENSCH, *Die Luxemburger*, s. 252.

marriage was designed to gain Luxembourg for the members of the Burgundy branch of the House of Valois. After the death of Wenceslas I, Duke of Luxembourg („of Bohemia“), the Luxembourg territory was ruled by the Roman Emperor and King of Bohemia Wenceslas IV, who pawned it to Jobst of Moravia. The marriage is interpreted including the preparatory negotiations based on diplomatic and narrative sources, primarily based on the wedding contract and the Chronicle of noble dukes of Lorraine and Brabant and kings of France (*Chronica nobilissimorum ducum Lotharingiae et Brabantiae ac regum Francorum*), written by Emond Dwynter (1370/80–1449), the court historiographer of Duke of Burgundy, Philip the Good of Valois. Emond Dwynter described the negotiations between the Brabant messengers and King Wenceslas IV and he focused on the bride's journey to Leuven and the representative wedding ceremony. It briefly mentions Anthony, Duke of Brabant's and Elizabeth, Duchess of Luxembourg's subsequent attempts to enforce the government in Luxembourg. These ended with the Duke's death in the Battle of Agincourt on October 25, 1415.

Prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc., vedoucí Katedry pomocných věd historických a archivního studia FF UK v Praze. Odborně se zaměřuje na pomocné vědy historické, především chronologii a diplomatiku, rovněž na problematiku písemné kultury, hlavně na středověkou historiografii, a na kulturu středověku obecně (Marie.Blahova@ff.cuni.cz).